

Een archeologische begeleiding op de Markt te Dokkum, gemeente Dongeradeel (Fr.)

Steekproefrapport 2007-02/13
ISSN 1871-269X

Inleiding

In het kader van de herinrichting van de Markt te Dokkum, gemeente Dongeradeel, werd op 28 oktober 2005 door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB, nu RACM) een vergunning verleend voor het plaatsen van een kunstwerk. De geplande locatie van het kunstwerk ligt in een beschermd archeologisch monument: Rijksmonument 47514 (CMA-nummer 389). Als voorwaarde aan de vergunningverlening werd een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden verbonden. Het Programma van Eisen (PvE) voor deze begeleiding is opgesteld door dhr. J. van Doesburg en dhr J. Stöver, beide werkzaam bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

Administratieve gegevens

provincie:	Friesland
gemeente:	Dongeradeel
plaats:	Dokkum
opdrachtgever:	Gemeente Dongeradeel (contactpersoon dhr. D. Keegstra)
toponiem:	Markt, kunstwerk
oppervlakte:	0,0576 hectare (24 x 24 meter)
coördinaat:	195,704 / 593,573
hoogte:	ca. 4 m +NAP
kaartblad:	06B
CIS-code:	21905

Locatiebeschrijving

De Markt van Dokkum is een openbaar plein. Het noordelijke gedeelte, in gebruik als parkeerplaats en markt, is lager gelegen dan het zuidelijke deel. Beide delen zijn verbonden met brede traptreden aan de westelijke kant. In het zuiden wordt de Markt begrensd door de St. Martinuskerk en een meubelzaak, aan de westzijde door de Torenstraat. Aan de noord- en oostzijde staan gebouwen, waaronder een aantal bedrijfspanden. De panden direct ten oosten van het onderzoeksgebied zullen op een later tijdstip gesloopt worden voor de herinrichting van het plein. Het onderzoeksgebied ligt in de oostelijke hoek van het plein, ten noorden van de kerk. Het was voor het onderzoek begroeid met gras (voor de ligging zie Figuur 1).

Onderzoekscontext

In de afgelopen decennia is de Markt van Dokkum driemaal opnieuw ingericht, waarbij de bovenste lagen zijn geroerd. De Markt is eerder archeologisch onderzocht. In 1954 voerde H. Halbertsma een grootschalige opgraving uit op de Markt, waarbij resten van een 11^e eeuwse kerk werden aangetroffen. Ook werd een ouder grafveld met boomkisten blootgelegd. In 1962-1963 en 1966-1967 deed Halbertsma nader onderzoek in en rond de Ned. Herv. Kerk. Duidelijk werd dat de kerk op een ongeveer 4 meter hoge terp ligt. Resten van de 13^e eeuwse voorganger van de kerk werden gevonden, plus een aantal boomkistbegravingen uit de 8^e eeuw. In 1984 werd bij nieuw onderzoek op de Markt een uit rode kloostermoppen opgebouwde waterput aangetroffen, die waarschijnlijk uit de 13^e/14^e eeuw dateert. De precieze ligging en omvang van Halbertsma's opgravingsputten zijn niet bekend¹. Het noordelijke deel van de Markt is niet onderzocht.

De Steekproef voerde in oktober 2005 en september 2006 booronderzoeken uit op de Markt. In oktober 2005 werden 21 boringen uitgevoerd in twee elkaar kruisende raaien. Daarbij werden onder een ophogings- en bestratingslaag vier kistbegravingen aangeboord en zeven waarschijnlijke grafstructuren. Bovendien stuitten vier boringen op ondoordringbare steen, waarschijnlijk van doorlopende structuren. In september 2006 werden 15 boringen geplaatst, waarvan tien direct ten oosten van het huidige onderzoeksgebied en vijf aan oostelijke zijde van de panden die de Markt aan de oostzijde begrenzen. In tien van deze boringen werd botmateriaal aangetroffen, in drie daarvan ook resten van houten grafkisten (zie Steekproefrapporten 2005-10/05 en 2006-09/01)².

Het huidige onderzoeksgebied ligt in het gebied dat in 1954 door Halbertsma onderzocht is. Er zijn geen boringen uitgevoerd in het onderzoeksgebied.

¹ Halbertsma, H., 1960, "Bonifatius' levenseinde in het licht der opgravingen", in: *De Vrije Fries* 44, pp. 5-46
Halbertsma, H., "De Bonifatiusput te Dokkum", niet gepubliceerd verslag van de noodopgraving van augustus 1984
Halbertsma, H., 2000, *Frieslands Oudheid. Het Rijk van Friese Koningen, Opkomst en Ondergang*. Utrecht, 2000.

² Exaltus, R., 2005, "Dokkum (Fr.), Markt. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek". *Steekproefrapport 2005-10/05*. De Steekproef, Zuidhorn, 2005.
Schrijer, E. en R. Exaltus, 2006, "Dokkum, De Markt - Op de Fetze (Fr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek". *Steekproefrapport 2006-09/01*. De Steekproef, Zuidhorn, 2006.

Archeologische begeleiding op 19 en 20 maart 2007

Op 19 en 20 maart 2007 werden graafwerkzaamheden uitgevoerd om de bodem bouwklaar te maken voor de inrichting van het kunstwerk. De graafwerkzaamheden werden uitgevoerd door dhr. B. van der Vegt van de firma Boonstra Kraanverhuur te Giekerk. De weggegraven grond werd met een kipper afgevoerd door dhr. S. Banga van de firma Sytze Banga Kippertransport te Kollumerzwaag. De graafwerkzaamheden zijn archeologisch begeleid door De Steekproef bv.

Aan de zuidwestelijke zijde van het plangebied werd de grond weggegraven tot 150 cm onder het maaiveld, aan de zuidoostelijke kant tot maximaal 90 cm diepte (zie Figuur 2). Aan de noordelijke zijde van het gebied, dat lager ligt, werd tot maximaal 65 cm onder het maaiveld gegraven. Als eerste werd een betonnen waterpomp weggegraven aan de westelijke zijde van het onderzoeksgebied. De met water gevulde put die deze betonnen bak achterliet werd volgestort met zand.

Onder een bovenste laag van zand lag een laag fijn grind, die apart werd afgegraven en weggevoerd. Daaronder lag opgebrachte grond. Op 9 meter ten noorden van de noordelijke kerkmuur werd een muur blootgelegd van gewapend beton (zie Figuur 3 en 4). Deze muur liep evenwijdig aan de kerkmuur. Tegen de noordzijde van de betonnen muur was een laag bakstenen gemetseld van het formaat 20x10x5 cm. Het formaat van deze bakstenen geeft aan dat deze modern zijn. Aan de bovenzijde was de samengestelde muur 30 centimeter dik, maar aan de noordzijde werd hij naar onderen toe breder, tot ongeveer 50 cm dikte. De contactpersoon van de afdeling Openbare Werken van de gemeente Dongeradeel, dhr. H. Hummel, hoorde van een collega dat deze muur gebouwd was in 1985. Het onderste gedeelte van de constructie, die niet zichtbaar werd bij de huidige graafwerkzaamheden, zou bestaan uit een horizontale plaat vanaf de muur richting de kerk (een zg.

L-constructie). De in dit gedeelte van het onderzoeksgebied weggegraven grond was dan ook geheel verstoord. Aanvankelijk werd gepoogd de betonnen muur weg te breken, maar deze bleek te stevig. Aangezien onttakelen van de muur met behulp van een pneumatische hamer gevaar zou opleveren voor de stabiliteit van de kerkmuur en de dakpannen van de kerk, werd besloten de betonnen constructie te laten staan en zo mogelijk te incorporeren in de bouwplannen.

De grond ten noorden van de betonnen muur was tevens geheel verstoord of opgebracht. Binnen het gehele afgegraven gebied werden geen archeologische indicatoren aangetroffen.

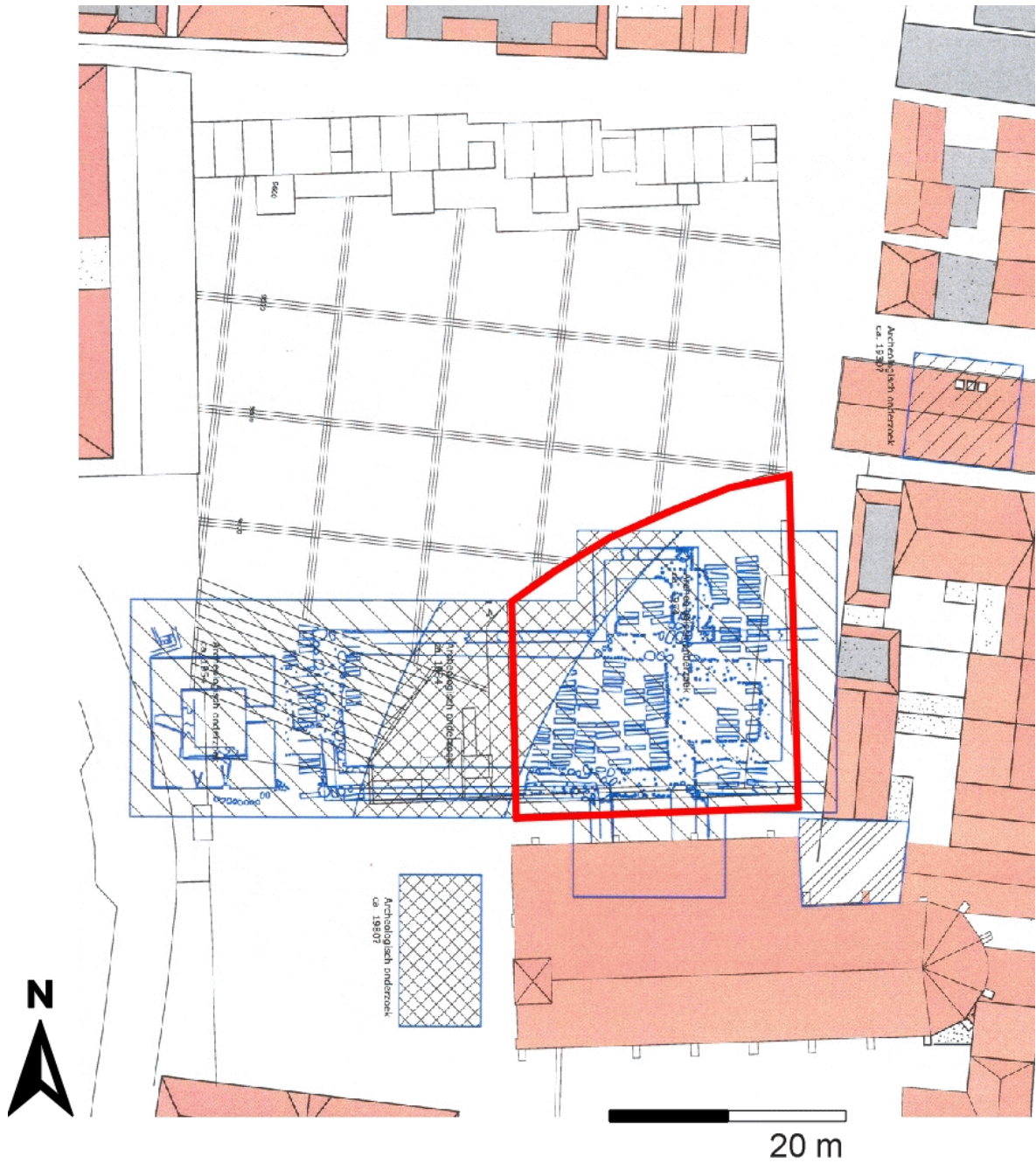
Conclusie

Tijdens de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden aan de Markt te Dokkum werd geconstateerd dat de afgegraven bodem in het onderzoeksgebied geheel verstoord is. Er werden geen archeologische indicatoren aangetroffen. Aangezien het onderzoeksgebied in een beschermd archeologisch monument ligt en niet duidelijk is tot op welke diepte de bodem verstoord is, adviseren wij eventuele toekomstige, diepere bodemingrepen archeologisch te laten begeleiden.

Zuidhorn, 26 maart 2007

drs. W. de Neef (archeoloog)

dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

Figuur 1. Dokkum: Kunstwerk op de Markt. De onderzoekslocatie is rood omlijnd. Te zien zijn de locaties van eerdere opgravingen op de Markt.

Bijlage: foto's

Figuur 2. Dokkum, Kunstwerk op de Markt. Foto van het onderzoeksgebied, genomen in zuidwestelijke richting. Links de St. Martinuskerk.

Figuur 3. De muur uit 1985. Foto genomen in zuidelijke richting, met zicht op de tegen de betonnen muur gemetselde bakstenen.

Figuur 4. Het onderzoeksgebied, gefotografeerd vanuit het westen. In het midden ligt de muur van gewapend beton en bakstenen uit 1985.